

Hesten og uskyldens morgenrøde

Om Arthur Krasilnikoffs ”Et vintereventyr, en uskyldig historie fra 1955”

Af Johs. Nørregaard Frandsen

Institut for Kulturvidenskaber: H.C. Andersen Centret, Syddansk Universitet

Fortællingen ”Et vintereventyr, en uskyldig historie fra 1955” af Arthur Krasilnikoff (1941-2012) udkom første gang i *Gyldendals Magasin* i 1978. Siden er den optrykt i flere samlinger og blandt andet i Krasilnikoffs egen opsamling af sære uskyldige skyldigheder i *Kalkunens himmelfart og andre uskyldige historier* (1987). Krasilnikoff skrev fine ting i moderne dansk prosa, eksempelvis er dobbeltromanen *Som landet ligger* (1983) og *Lindas tid* (1985) et hovedværk i efterkrigstiden, når det gælder skildringen af opbruddet fra land til by. Her vil jeg beskæftige mig med en lille novelle eller historie, som Krasilnikoff kaldte genren, og som i titel såvel som i indhold refererer til mindst fire af de danske forfattere, han som ung forfatter følte sig inspireret af. De fire er for det første Klaus Rifbjerg og Villy Sørensen, som begge så et stort talent i og opmuntrede den unge Arthur Krasilnikoff omkring hans debut med *Skyggehunde* i 1966, og desuden er det H.C. Andersen og Karen Blixen. Den lille novelle er ikke bare en dejlig kærligheds- og begærhistorie, men også en kunstnerfortælling, der som de fleste af Krasilnikoffs historier også er en fortælling om fortællingens tilblivelse og om det at der fortælles.

Vintereventyret skildrer en forelskelse og dens udvikling en eftermiddag mellem skolekammeraterne, drengen Beske og pigen Usha. Ligesom det for Beske bliver et møde, der åbner for fantasi og muligheder, fabulerer eventyret over mødet mellem kunstneren og hans historie som en forløsende oplevelse.

I indledningssekvensen etableres der billedmæssigt en forbindelse mellem naturen, der ligger i dvale under det hvide vinterdække, den 13-14-årige Beske, som drifterne er ved at vågne i, og en hest, der spejler sig i isfladen:

Ved den første overisede eng var der ingen skøjteløbere. Men en hest stod ved kanten. Den var mørkebrun, vinterpelsen tyk, og vinden rev hårene op i totter. Dens krop blev spejlet i den glatte isflade. Dyret løftede benene op og ned i sneen med bløde katteagtige bevægelser, snuste ned i det snedækte græs, trippede på kanten og opdagede pludselig sit spejlbillede. Den slog op i luften med halsen, tumlede sidelæns med højt løftede ben, så sneen fløj om hovene. Den vendte tilbage og snuste hen over isspejlet. Beske råbte til den, lo og svingede med skøjterne. Det lødne dyr virrede med hovedet og galoperede væk. Hovslagene lød som torden under sneen. (Krasilnikoff 1987: 7)

Med sit råb træder Beske ind i et landskab af muligheder. Kraft, styrke og livsdrift ligger endnu bundet under den glatte, hvide spejlflade. Beskes navn udgøres af de første stavelser i det gammeldanske substantiv 'beskeler', der var betegnelsen for en hingst, som var udset til avlsformål. Beske sættes i forbindelse med hestens brune lød, og i brun er driftens og blodets røde tilstede som en bunden farve. Han tillægges altså styrke, beherskelsesdrifter og manddomskraft, ligesom han qua sit navn repræsenterer en evne til at skabe frugtbarhed.

Mens Beske er skildret med associationer til en bunden drift, så er Usha med det lange, flagrende røde hår forlenet med et rigere og stadigt omskifteligt farvespekter. Hun beskrives i fuglebilleder, natursammenligninger og solspejlinger, der spiller i utallige nuancer i hendes øjne. Hendes navn er på sanskrit ordet for 'morgenrøde' og i hinduistisk mytologi er 'ushaerne' morgenrødens guddom, som symboliserer tilværelsens og naturens kvindelige, fødende kræfter. Pigen Usha repræsenterer altså eros og livsfornyelse.

Mens eventyrets indledningssekvens er præget af bundethed og Beskes ensomme entring, så er der leben og mangfoldighed på den tilisede eng længere ude:

Ude ved de yderste enge vrimlede det.

Huer og halstørklæder i rødt, gult og brunt, orange, blå og lilla. Jakker, trøjer og bukser i gråt, grønt, sort og blå i hvirvler over isen. Alle var i gang med at fejje. Beske fik skøjterne på og lånte en riskost. På den engstrækning, hvor han fejjede, lavede de stier i slyngninger og geometriske figurer med indbyrdes forbindelser, så de kunne løbe i alle mulige cirkler og drejninger. (Ibid.: 7-8)

Alle muligheder spiller som farver og figurer på vandspejlets tilfrosne flade. Beske melder sig frivilligt til at være førstefanger i kongelegen på isen, og Usha bliver hans byttedyr:

Han opdagede Usha, den rødhårede. Hun havde langt, vindstrømmende hår, en grå kæmperullekravesweater ned om lårene, og benene langstrakte i sorte giraftrusser. Opfanget gennem øjenkrogen virkede hun som en glidende dyreagtig bevægelse. Håret, armene og benene var bløde forlængelser af farten. Smidig, slank og drillende gled hun som en sort grårød flamme i udkanten af hans synsfelt. (Ibid.: 8)

Jagten gennem de labyrintiske stier skifter karakter for Beske. Fra at være en barndoms leg bliver det til en manddoms prøve, en indvielse, og det er tvingende nødvendigt for ham at fange og bemægtige sig Usha med vindhåret:

Han satte alt ind på at styrke sig selv ved at tvinge sin hjerne til at tro, at fik han hende ikke nu, fik han hende aldrig, og så kunne han lige så godt gå hjem. Han gjorde fangsten til en nødvendighed for at opnå den.

Han så på hende. Det kiksede i ham.

Et sted i hans hjerne var der ligesom en stump glas, der pludselig vendte sig, så lyset gennem hans øjne blev opfanget på en ny måde. Farverne skiftede retning og ramte ham andre steder. Og gennem glasstumpens nye stilling så han en ny Usha. (Ibid.: 9)

Usha er den ydre genstand for Beskes jagt, noget han *må* erobre. Men jagten er – eller bliver – i ikke mindre grad rettet fortolkende ind mod hans egne driftsimpulser. Det der sker i ham, den seksuelle energi der rejser sig, gør ham usikker og tvinger ham til forsøg på at genvinde beherskelsen over sig selv ved at beherske sin omverden. Imidlertid åbner driften samtidig også bundne sans- og følelsesmæssige ressourcer i ham, der lukker op for nye erkendelsesveje. Den umiddelbare omverden reflekteres og changerer på nye måder i hans vidtåbne sanser.

Han fanger Usha. Men det er nu nok så meget hende, der indfanger ham i hans egne driftssnarer, og hende der forårsager at han kastes ud i nye fortolkninger, hvor den barnlige forståelse ikke længere rækker. Berøringer med hendes krop lammer ham, så han: ”Følte sig ufri, fanget som en vild hest. Han sparkede, det bedste han kunne. Hun lo ad ham.” I forsøget på at slippe fri og genvinde herredømmet over sig selv, forsøger han at undvige og holde sig blandt drengene på isen, men flugtvejene tilbage til barndommens psykiske landskab er lukkede.

Således kastes Beske rundt mellem følelser af at være sakset i en fælde og af at betræde en nyvunden frihed, der har Usha som forlokkende katalysator. Sirenen kalder ham ud i farefulde brændinger. Han er udleveret til et elveragtigt spil, som overgår hans vilje og forståelse, og som med hende som medium uafsladeligt udfordrer nye sider i ham. Hun lukker ham op så hver en sansningens pore står pivåben:

Hun ventede, til han var parat og vidste, at mørket susede på sine blanke skøjter. Hun ventede, til han stod vidt åben ved hver eneste port i sin krop, til han sansede hver eneste rystelse i isen, de usynlige kuldeslør i luften, den våde, bitre englugt, og hans næse kom til at sitre. Hun holdt ham i hånden, så han mærkede bloddunket fra hendes fingre. Igen et stød af lyst til at gribe og klemme hende fast ind til sig. Det var som om hun glødede indvendig. Han følte, hvordan varmen dirrede ud fra hende. Hun ventede længere endnu og til sidst, da det forekom ham, at hele verden flød gennem hans krop på én gang, fortsatte hun med den stemme, som hverken var tale eller hvisken, men hendes vejrtrækning, pulsslaget i blodet og alting.

Han blev så forskrækket, så tryllebundet var han, at han følte det, som om hvert eneste ord rørte ved ham som en hånd. Det gøs over hele huden på ham.

– Jeg har et dyr i maven.

Hun holdt ham med øjnene. Usha med vindhåret. Usha fra skoven. Usha med navnet som vind gennem træer. (Ibid.: 15-16)

Med Usha som et hjerte sanser Beske sig som ét med naturens og med et kosmisk pulslag. Tvungne former, bånd og grænser i ham bliver sprængt og døre åbnes i hans sind i dette øjeblik af potenseret livsfylde, hvor han mærker tilværelsen strømme igennem sig.

Her sker et skifte i Beske. Det er en indvielse, han er ude for, og ikke til manddommens magt- og besidderverden, men til kunstens erosunivers og ushaernes morgenrøde.

I dette uendeligt udstrakte øjeblik, hvor tid og rum udvider sig i et fastholdt nu, falder forstillelsernes barrierer i Beske. Hans forsøg på at beherske byttedyret og omverden løbes overende af hende. Hun er større end ham. Og det er hun ikke som behersker, men som formidler. Beske får da i egentligste forstand magten over sig selv. Det får han ved ikke bare at åbne sig for medmennesket Usha, men for myten Usha, og ved at frisætte sin evne til hengivelse i stedet for trangen til beherskelse.

I det øjeblik løber også erindringer igennem ham, én om engang i skolen hvor Usha fortalte en skrøne om sin tilblivelse:

Hun blev født som en lille vind, sagde hun og lo, blæste gennem skovene og fik sit røde hår fra efterårsblade, som hun hvirvlede op og tog med. Videre ud over søerne, som hun sugede i sig, til hendes øjne var blinkende blå og grønne. (Ibid.: 16)

Blandt kammeraterne er det kun Beske, der ikke griner ad hendes skrøne, og derfor bliver han selv til grin: "Fordi han kunne se det, hun fortalte. Se vinden gro og langsomt blive til Usha. Og mærkede farten over skovene og den rødstribede bladflugt, og hvordan de blågrønne søpletter blev hvirvlet op som bagvendt regn, indtil hendes ansigt dukkede op." Beske kan se historien blive til som en krop og mærke den som stof.

Hvad de andre spottere afviser som det pure opspind, er for ham indsigt i en forbindelse mellem håndgribelige og uhåndgribelige sider af tilværelsen. Beske er da digteren, mens Usha er myten, en historie om tilværelsen som det skabende sted. Men myten er troløs for den, der ikke kan håndtere den. Også Usha griner ad ham. Det er ikke nok for Beske-digteren at fantasere, han skal *ville* historien med alt i sig, lade den gro og blive til i sig selv. Digteren kan ikke fastholde og beherske myten, han er kun det redskab, som skaber sprogligt rum for den.

Efter det lange fortættede øjeblik fortsætter Usha:

– Jeg har et dyr i maven, sagde hun igen. Nu lo hendes øjne. Hun var godt klar over, hun havde fanget ham igen. Latteren kravlede i ordene, men han var nødt til at tro på det, om så isen brast under ham.

– Det kravler ud i mine arme og mine ben, så jeg blir til en abe, når jeg klatrer i træer. Og et rådyr, når jeg løber i skoven. En fugl, når jeg løber på skøjter. Jeg kan være alting. Jeg kan mærke min far inden i mig. Hvordan han har det, når han ga-ber. Eller griner. Eller klør sig i panden. Og min mor har jeg osse inden i mig. Hendes måde at gå på. Jeg kan forstå dem meget bedre. Der sker næsten det samme inden i mig, når jeg gør den samme bevægelse. Og min farmor og min mor-mor. Dem alle sammen. Har du det ikke sådan? (Ibid.: 17-18)

Usha tvinger Beske til at fortælle selv, til at møde hendes historie og lade den føde dét, der er i ham selv. Digterens møde med myten er ingen religiøs vederfarelse, men en inspiration han skal lukke sig op for med alle sine sanser, lade tilværelsen strømme

igennem sig for at høre historien, åben som i kærlighedsmødet. Han skal lukke sig op mod myten og have tillid til den, og derfor lade alle barrierer falde i sig selv. Han skal afgive sig selv for at komme frem til historien. Så får han magten over sig selv og frihed til at fortælle historien:

Hun låste smilet inde igen. Han var ikke fri endnu. Det virkede pludselig så overspændt. Han kunne ikke rive sig løs. Så endelig fattede han, at spændingen var inde i ham og ikke i Usha. Hun var ikke ude på at træde lige igennem ham og smide ham væk som krøllet papkarton, hvis han ikke duede.

Han så hende i øjnene. Der var ingen hjælp dér. Han skulle selv. (Ibid.: 18-19)

Fortællingen er handlingsmæssigt tilrettelagt, så begivenhederne forløber fra eftermiddagens dagslys ind i vinteraftenens mørke, og der dannes en tematisk modsætning til morgenrøde-symbolikken. Da mørket bliver tæt og de unge skal hjem, afhentes de i bil. Bag i bilen besegles kærlighedsmødet mellem Usha og Beske i et kys, og man skulle jo mene, at eventyret så fik sin lykkelige ende med foreningen, hvad det da også gør på det handlingsmæssige plan.

Imidlertid finder kysseriet sted i bilens beklumrede indelukke, og den rumlige lukning forårsager på det billedmæssige plan en lukning af perspektivet. Denne mørke og indelukkethed står i et stærkt kontrastforhold til legen og det eventyrlige kogleri på isens åbne og solbeskinnede flader. Ligesom Ushas øjne i eftermiddagens sollys snart reflekterer solens gule og røde strålefarver, snart havets blå og grønne, så skifter hendes gyldentrøde hår og ansigtstræk nu til sort og blændende hvidt:

Skæret fra lygterne viftede gennem ruderne hen over hendes ansigt. Hun havde lagt hovedet bagover mod hjørnestolpen. Hun stirrede på ham. Øjnene var sorte. Ansigtet hvidt. Næsebuen sås tydeligt. Læberne.

Hun drejede hovedet lidt. Lyset blev fanget af fugt i hornhinden og oplyste den. Hendes hænder lå over hinanden i skødet. Ansigtet var ubevægeligt. Det trak lidt i læberne og næseborene udvidede sig af og til. Øjenbrynene var sorte vingeskygger. Håret fulgte kindbuen ned mod hagen. Det blev blændende hvidt, når lysviften for hen over det. (Ibid.: 20-21)

I det kunstigt blitzende lysstrejf forvandler scenen sig til en fotografisk optagelse, der fastfryser det livfulde og levende i sort og hvid, og hun forandrer sig til en varslende havfugl. Det er den sanseligt levende histories skæbne, at den for at blive fastholdt må støbes ind i et principielt dødt, sprogligt tegnmateriale. Sådan følger en dysfori efter den voldsomt opladte euforiske oplevelse i naturen, og denne dysforiske standsning af de to unge i bilen markerer historiens lukning.

Usha har imidlertid fortalt Beske, at hun har noget til ham, noget som er faldet ud af hans skoletaske for et par dage siden. Hun giver ham altså et pant, løfte om at de mødes igen, og at tilværelsen vil få nye euforier, nye historier at fortælle, og dermed kan denne slutte i et overskud af livsbekræftende røde splinter:

– Husk jeg har noget til dig i morgen.

Bilen kørte. Han stod tilbage i vejkanten. En glohed kugle af glæde hvirvlede rundt i ham. Han blev nødt til at slippe et skingrende hyl efter bilen, slyngede sine skøjter op i luften i et vinkende kast. De drejede om sig selv, og faldt ned på vejen.

Gnisterne fløj i røde splinter ud i sneen. (Ibid.: 23)

Beske, der entrede et ladet og symbolspændt landskab i fortællingens indledningssekvens, er her i dens afslutningsscene i en befrielsens rus. Historien slutter forventningsfuldt i modsætning til de fleste tidligere i Arthur Krasilnikoffs forfatterskab, der slutter i katastrofer, drab, lemlæstelser og menneskers undergange. I samlingen *Skyggehunde* er der eksempelvis historien ”Beske fortæller om sin død”, som skildrer en Beske, der må dø for at kunne være fortæller og forløser af sin egen historie. Den Beske, der optræder her i ”Et vintereventyr”, erfarer, at historier skal søges i tilværelsens mangfoldighed. Han møder en livsmyte i Ushas morgenrøde skikkelse.

En række af Arthur Krasilnikoffs fortællinger fra 1960’erne og de tidlige 70’ere, her under romanerne *Omkring Charlie. En roman af stumper* fra 1973 og *Gruppen Mandril* fra 1975 samt den lille vampyrhistorie *Blodtapperen*, der ligeledes er fra 1975, er knugende, næsten desperat fortalte. Men ”Et vintereventyr, en uskyldig historie fra 1955” fra 1978 er sprudlende, livsglad, befriet og fabulerende.

I vintereventyret folder fortællerens begejstring og overskud sig ud mod den frie naturs farver, mod lugte og skønhed og mod Usha. Fascinationen løber tydeligt fortælleren i pennen i mødet med Ushas livfuldhed og udstråling. Hun skildres med sanselig nærhed og intensitet, og i en beskrivelse som den følgende er det nok Beske, oplevelsen er tillagt, men det er dog ikke hans sprog der formidles, derimod den overordnede fortællers:

Hendes lange ben i de sorte giraftrusser og den smidige krop, tandglimtet, når hun lø. Hun holdt sit hoved som en rådyrhind, frit, og bevægede lænderne, så kroppen og benene fulgte med i bløde glid. Og håret, der strømmede om hendes soløjne, næsen, som dirrede udspilet af vejrtrækning. (Ibid.: 11-12)

Der er mange elementer i den historie, hvor fortælleren røber sit overskud i forhold til stoffet. Ikke mindst som glimt i øjet til læseren og en fabuleringen, der demonstrerer, at fortælling er en leg med muligheder. Novellens titel betoner jo også mildt sagt, at der er tale om en historie, digt. Ikke nok med at novellen i titlen er et ”eventyr”, men også en ”uskyldig historie”, og så handler historien endda om Beskes tab af barndommens uskyldsverden. Der er mere spil i den titel: Et eventyr er definatorisk en fortælling uden specificeret tidsfastsættelse af handlingens rum, men denne er altså fastlagt til at udspille sig i 1955.

Der er den lille biografiske pointe, at Arthur Krasilnikoff i 1955 var på den alder, som Beske har i vintereventyret, og handlingsrummet ligner strandengene mellem Skælskør og Kobæk Strand, hvor den 14-årige Arthur kunne skøjte. Ellers er der intet i for-

tællingen, der binder den til årstallet 1955, tværtimod, det hedder et sted i tætheden mellem Beske og Usha:

- Du lugter godt, sagde han ned i hendes hår.
- Jeg har osse lige vasket det, svarede hun uden at flytte læberne.
Det kildede, gøs i ham i en strøm ned ad ryggen.
- Brugsens urtेशampoo. Ugens tilbud, fortsatte hun og grinede. (Ibid.: 22)

Usha kan nok have grunde til at grine, for i 1955 var der hverken noget der hed urtेशampoo eller Ugens tilbud. Begge dele er ”opfindelser” der gøres i løbet af 1960’erne. Det er en bevidst leg med tiden fra Krasilnikoffs side, så eventyret er altså alligevel fortalt tidsuafhængigt eller så der ligger en tidens spænding i den uskyldige historie. En drøm om det tidløse i kærlighedsmødet og størst af alt er kærligheden.

Litteratur

- Dines Johansen, Jørgen (2003): *Litteratur og begær. Ti studier i dansk og norsk 1800-tals litteratur*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Dines Johansen, Jørgen & Johs. Nørregaard Frandsen, red. (2012): *Skyld og uskyld i mellemtiden. Klaus Rifbjergs Den kroniske uskyld*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Frandsen, Johs. Nørregaard (2000): ”Arthur Krasilnikoff”, i Anne-Marie Mai, red.: *Danske digtere i det 20. århundrede*. København: Gads forlag.
- Frandsen, Johs. Nørregaard (1994): ”Udkant og magi”, *Den centrale periferi*. Aarhus: Hovedland.
- Krasilnikoff, Arthur (1987): ”Et vintereventyr. En uskyldig historie fra 1955”, *Kalkunens himmelfart og andre uskyldige historier*. København: Gyldendal.